

Академично признание

Акад. проф. д.ф.н. генерал-полковник Ю. Седих връчва на проф. Борисов паметен подарък

Обща снимка в края на тържеството

За интелектуалната собственост, благоденствието на нациите и нашите задачи като университетски учени

Академично слово на проф. д-р Борислав Борисов при удостояването му с почетната титла „Доктор хонорис кауза“ на Киевския университет по право при Украинската академия на науките

1. От момента, когато човечеството започва да осъществява своята съзнателна икономическа дейност, то си задава и въпроса: От къде идва богатството на една нация? Защо едни нации стават все по-богати, а други, независимо от усилията, които полагат, продължават да живеят в икономическа нищета. На всеки етап от стопанското развитие на човечеството икономическата наука е търсила верния отговор на този въпрос. Отговорът е бил нужен не толкова за целите на развитието на икономическата теория, колкото за целите на икономическото развитие и благоденствие на нацията. Съобразно преобладаващите източници за формиране на националното богатство, на различните исторически етапи на стопанско развитие този отговор е бил различен.

1.1. В епохата на неравностойната търговия, когато стъклените мъниста и железните сечива са се разменяли за злато и сребро, естествено се развива теорията на меркантилистите, чиято теза е еднозначна: Богатството на една нация идва от търговията и то не от която и да е, а главно от външната търговия. С

Проф. д-р Борислав Борисов произнася своето академично слово

изчерпването обаче на този източник на богатство, естествено следва и залезът на тази теория.

1.2. Идва времето на физиократите, начело с техния водач представител, учения Франсоа Кене. Богатството на една нация идва от селското стопанство, казват те. Само в селското стопанство произведеният продукт, т.е. реколтата, е по-голям от инвестицията, т.е. посева, и това става по напълно естествен начин.

1.3. Индустралната революция и развитието на капитализма твърде бързо издигат в сила нова парадигма в теорията за богатството на нацията. Пръв Адам

Академично признание

Смит развива тезата за труда като източник на нарастване на продукта. Теза, която впоследствие Карл Маркс доразвива в знаменитата си трудова теория за стойността, с което класическата буржоазна политическа икономия стига до своя класически връх и съответно завършек.

1.4. Индустриалната революция обаче поставя още един изключително важен въпрос, чиито отговор се пренася през столетията до наши дни. И този въпрос е: Какво всъщност лежи в основата на тази индустриална революция? Кои е движещият механизъм на нейното развитие? На какво се основава успехът на една нация в индустриализацията и съответно в нарастването на богатството на нацията?

1.5. Отговорът, който дават представителите на класическата буржоазна политическа икономия, че това е "трудът", на пръв поглед като че ли удовлетворява. Но прогресът в индустриалното развитие неминуемо налага още един въпрос: Трудът – да! Но чий труд? Дали трудът на онзи, който работи с новите машини, или трудът на този, който замисля и проектира създаването на тези нови машини?

1.6. По-скоро интуитивно и основавайки се на здравия разум и логика, без теоретично осмисляне и обосноваване от икономическата наука, отговор на този въпрос дава родината на индустриалната революция, като английският парламент през 1624 г. приема т.н. Статут за монополиите в Англия. Това по същество е първият патентен закон, който поставя основите на съвременната световна патентна сис-

Академично слово

тема. Следва изграждането на световната система за закрила на авторските права, а обединяването на двете системи в световна система за закрила на интелектуалната собственост със своя международна административна структура става със създаването на Световната организация за интелектуална собственост през 1967 г.

Уважаеми колеги,

1.7. Днес едва ли някой се съмнява, че трудът, който създава богатството на една нация, е интелектуалният труд! Тук не е необходима даже много теория. Достатъчно е да погледнем около нас. Ние сме заобиколени, даже бих казал, ние сме потопени в свят от интелектуални продукти: телевизия, радио, интернет, музика, театрални постановки, филми, произведения на изкуствата, космически технологии, компютърни комуникации, невероятни транспортни средства по въздух, вода и суша и какво ли още не!

1.8. Тази постановка обаче не трябва да се разбира като отрицание на физическия труд. Физическият труд, и то високо квалифицираният физически труд, е необходим, за да се материализира, т.е. да се обективизира интелектуалният продукт в конкретни техника и технологии, материални и културни продукти, изделия и услуги, които да се разпространяват и стигат до хората за целите на тяхното потребление и благоденствие.

1.9. Неоспорим факт е обаче, че колкото по-креативен потенциал има една нация, колкото повече интелектуални продукти създава тя, както технологич-

Академично признание

ни така и културни, толкова по-богата е тази нация! И горко му на този народ, чиито държавни мъже още не са разбрали този исторически факт!

2. Какво произтича от всичко това за нас учените, представители на юридическите и на икономическите науки?

2.1. Колкото и в определен смисъл да звучи тривиално, пред юридическата наука предстоят изключително важни задачи, свързани преди всичко с регламентиране на параметрите на собствеността върху интелектуалните продукти. Защо употребявам думата "тривиално"? Защото за някои хора:

- след като са минали вече над 400 години в развитието на националните законодателства в областта на интелектуалната собственост,
- след като са минали повече от 120 години от подписването на Парижката конвенция за закрила на обектите на индустриалната собственост и на Бернската конвенция за закрила на произведенията на литературата и изкуствата, които са основополагащите международни конвенции за изграждане на световната система за интелектуалната собственост,
- след като вече 45 години съществува Световната организация за интелектуална собственост като специализирана организация на ООН, създадена, за да администрира развитието на международното право и да администрира сключените международни съглашения в тази област, в която участват повече от 90 % от държавите в света, и след като,

- със създаването на Световната организация за интелектуална собственост международно бе въведено и признато понятието "интелектуална собственост", в чиято област са сключени повече от 30 международни споразумения, като че ли правната регламентация на собствеността върху интелектуалните продукти е в достатъчна степен завършена и предстои само едно нейно текущо осъвременяване, съобразно потребностите на времето.

2.2. Текущо осъвременяване на нормативната уредба на тази материя, разбира се, трябва. Но тя в никакъв случай не трябва да се свежда до аналогията с текущата актуализация на нормативната уредба на другия вид собственост, нека условно да я нарека "материалната собственост". Това е така, защото нормативната уредба на собствеността върху материалните обекти е разработена в значителна степен, и то от достатъчно дълго историческо време. Ако в нея наистина е необходима актуализация, тя е свързана главно с възникването на някои нови форми на собствеността, но не и с възникването на нови материални обекти, тъй като върху тях най-често веднага се разпростират вече утвърдените параметри на собствеността върху вече съществуващи материални аналози. В този смисъл бих казал, че нормативната регламентация върху "материалната собственост" има голяма степен на стабилност при слабо динамичен характер на нейното изменение и усъвършенстване.

2.3. Това не го казвам, за да предизвикам дискусия по този въпрос, а само за да подчертая точно обратните характерис-

Академично признание

мики на нормативната уредба на обектите на интелектуалната собственост. Тези обекти условно може да ги разделим на "традиционни обекти" и на "нови обекти на интелектуална собственост". При традиционните обекти, към които може да отнесем например: изобретенията, литературните произведения, произведенията на изобразителното изкуство и други, може да приемем, че нормативната уредба има относително стабилен характер. Подчертавам определението "относително стабилен", защото тук може да правим в известна степен аналогия с относително стабилния характер на нормативната уредба на собствеността върху материалните обекти.

2.4. Не така стои въпросът с нормативната уредба на т.нар. "нови обекти на интелектуалната собственост". Те, най-общо казано, въобще не са съществували при подписването на основополагащите международни конвенции в тази област и са резултат на изключително бурното развитие на иновациите и технологиите във всички области на човешката дейност като компютърни технологии и софтуер, интегрални схеми, база данни, интернет, мултимедийни продукти, нови форми на разпространение и възпроизвеждане на интелектуалния продукт чрез тяхната дигитализация и други. При тези нововъзникнали интелектуални обекти юридическата практика използва най-често два подхода за установяване на нормативна уредба за тяхната закрила:

Академично слово

2.4.1. Първият подход е свързан с разработването на нова специална нормативна регламентация за правната закрила на новия интелектуален обект. Примери за този подход са многобройните нови международни споразумения, подписани в последните няколко десетилетия за нововъзникнали обекти на интелектуалната собственост. Такива споразумения са свързани най-вече с Директивите за управление на интелектуалната собственост в дигиталното общество. Аз лично считам този подход за правилен както от гледна точка на юридическата наука, така и от гледна точка на приложение на нормативната уредба в практиката.

2.4.2. Вторият подход бих го определил по-скоро като опити за адаптиране на съществуващата нормативна уредба, правени най-често от големите национални и транснационалните корпорации, за постигането на свои бизнес цели и защита на свои бизнес интереси, независимо че те влизат в противоречие с обществените интереси и обществените потребности. Разбира се, че тези корпорации са и основни носители на права на интелектуална собственост.

Типичен пример за този подход е подписването на "Търговското споразумение за борба с фалшификациите – АСТА (Anti-Counterfeiting Trade Agreement)", на 26 януари 2011 г. в Токио от 22 от 27-те страни в ЕС¹. Естествено, заедно с тези 22 страни са и водещите в създаването на интелектуални продукти държави като САЩ, Япо-

¹ В преговорите за сключване на споразумението са участвали Австралия, Австрия, Белгия, България, Дания, Естония, Европейският съюз, Нова Зеландия, Германия, Гърция, Ирландия, Испания, Италия, Канада, Кипър, Република Корея, Латвия, Литва, Люксембург, Малта, Мароко, Мексико, Холандия, Великобритания, Полша, Португалия, Румъния, Сингапур, Словакия, Словения, САЩ, Унгария, Финландия, Франция, Чехия, Швейцария, Швеция и Япония.

Академично признание

ния, Канада и гр. Украйна не е страна по това споразумение, но за съжаление България е. Защо казвам "за съжаление"?

Срещу споразумението АСТА се надигна вълна от протести в цяла Европа, евродепутати призоваха Европейския парламент да отхвърли приемането на този документ, а Брюксел поиска становище от Съда на ЕС за законността на АСТА. Протестите бяха толкова силни, че едно след друго правителствата на отделни държави се отказаха от ратификация на споразумението, като за кратък срок това направиха Полша, Чехия, Словакия, Германия, Румъния, Латвия, Литва, Словения, и за мое удовлетворение, и България. Или от общо 22 страни от ЕС, както и от другите държави, включително САЩ и Япония, които подписаха АСТА, към началото на тази година все още нито една от тях не го е ратифицирала.

Какво породи това масово обществено недоволство срещу споразумението АСТА във всички държави, които го бяха подписали?

Преди всичко очевидно корпоративният характер на това споразумение и опитът за неговото прокаране пред правителствените институции чрез оказване на корпоративен натиск и некоректни механизми за въздействие върху вземането на решения от компетентните органи. Ще посоча основните смущаващи професионалната общност обстоятелства:

1. Очевидната юридическа некоректност на документа, която аз бих определил като "съзнателна некоректност", изразяваща се главно във формулирането на твърде много общи текстове, особено

такива от наказателноправен характер, позволяващи крайни тълкувания, и то в защита на корпорациите и в ущърб на отделната личност като краен потребител.

2. Изключителната непрозрачност и опит за възможно най-таен начин за приемане на споразумението на всеки един етап. Бих посочил например елиминирането на Световната организация за интелектуална собственост и Световната търговска организация от каквото и да е участие в разработването на споразумението, което очевидно противоречи на установената световна практика. Многозначителен е и самият момент на внасянето на споразумението в Европарламента на датата 23 август 2011 г., когато е периодът на лятната ваканция на всички институции в Брюксел, както и на журналистите, отразяващи дейността на тези институции.

Уважаеми колеги,

Защо се спирам така подробно на този факт?

Спирам се, защото това е очевиден пример на браконьерство и злоупотреба с призванието на юридическата наука и с основната нейна задача в областта на интелектуалната собственост – нормативна уредба на материята, съчетаваща интересите на твореца, на създателя на интелектуалните продукти, с интереса на обществото. Всеки дисбаланс в значимостта на тези интереси би имал отрицателен резултат като цяло, а ние като университетски учени сме призвани да не допускаме това да се случи. Това е наша професионална отговорност и професионален дълг.

3. Създаването и въвеждането на възможно най-добрата правна уредба върху обектите на интелектуалната собственост обаче не е само и единствено юридическа самоцел на учения. Вторият основен елемент на интелектуалната собственост е в създаването на икономическа полза от нея. Аксиома в икономическата наука е, че смисълът на всяка собственост е в това, тя икономически да се реализира, да носи печалба на притежателя си. За тази цел интелектуалната собственост, както и всяка друга собственост, трябва да бъде управлявана.

3.1. Както правната уредба на интелектуалната собственост е специфична и се различава съществено от правната уредба на собствеността върху материалните обекти, така и управлението на тази собственост е твърде специфично и различно от традиционните методи за управление, възприети по отношение на материалните обекти и дейностите, свързани с тяхното създаване. Ще посоча само факта, че според международните счетоводни стандарти, отнасящи се за всички предприятия по света, обектите с материално-веществен характер се отнасят в раздел "Първи" на баланса на предприятието, озаглавен "Дълготрайни материални активи", а обектите на интелектуална собственост, които притежава предприятието, се отразяват в раздел "Втори" на баланса, озаглавен "Дълготрайни нематериални активи".

3.2. За съществената разлика в управлението на едните и другите активи ще дам само един традиционен пример с начисляване на амортизационните отчи-

сления върху дълготрайните активи. Докато физическото и морално остаряване (изхабяване) на една машина например е ясно и начисляването на амортизационни отчисления върху нейната стойност в тази връзка е очевидно нужно и неоспоримо, то същият процес на амортизационни отчисления върху една успешна търговска марка би хвърлил в ужас фирмата, която я притежава. Това би означавало марката "Кока кола" например, отдавна да е с нулева стойност, а не в капитала на фирмата срещу нея да фигурира стойност, надхвърляща сумата от 50 милиарда долара. Такива примери-аномалии могат да бъдат посочени за всеки един от обектите на интелектуалната собственост, когато става въпрос за управление на тяхната икономическа реализация и различието им от възприетите традиционни методи за управление на материални обекти.

3.3. Как виждам нашата задача, драги колеги, нашата задача преди всичко като университетски учени в областта на интелектуалната собственост? Вече посочих два приоритета в нашата работа и това са:

- Разработване на възможно най-добрата правна уредба за закрила на обектите на интелектуалната собственост и
- Разработване на теорията и усвояване на най-добрите световни практики за управление на обектите на интелектуалната собственост във връзка с тяхната икономическа реализация.

3.4. Мога да посоча още един приоритет, който бих определил и като водещ. Това е образованието!

Академично признание

Образованието в областта на интелектуалната собственост на бъдещите юристи, за да са в състояние те да работват адекватно на спецификата на творческите продукти правна закрила върху тях като обекти на интелектуална собственост и да защитават получените права върху нея при всякакъв вид юридически спорове.

Образованието на бъдещите икономисти и мениджъри в бизнеса, както и на представителите на действащия бизнес, за да могат те успешно да реализират икономическия потенциал на обектите на интелектуална собственост.

3.5. Когато говоря за необходимостта от образование в областта на интелектуалната собственост, особено когато се отнася до представителите на действащия бизнес, аз бих посочил още един приоритет в този вече формулиран приоритет за образование. Мисля, че първата ни задача, особено когато говорим за обучението на представителите на действащия бизнес, е да демистифицираме в тяхното съзнание понятието

“интелектуална собственост”. Демистификацията е наложително необходима като стъпка и като един от резултатите в образователния процес, уважаеми колеги! Все още за голяма част от бизнеса правната закрила и икономическата реализация на интелектуалната собственост са нещо абстрактно, при това – занимание, което е встрани от тяхната дейност. Нашата задача е да преведем мистично звучащото понятие “интелектуална собственост” на разбираем език както за творците, така и за бизнеса, като по този начин създадем необходимата основа за нарастване на богатството на нацията и на нейното благоденствие.

Благодаря за вниманието!

26.10.12 г.

проф. д-р Борислав Борисов

почетен ректор на УНСС, директор на Център по интелектуална собственост, ръководител на катедра “Интелектуална собственост”